

גליון פ' ואתחנן תשע"ט

הערות ולדבות לפנות בטלפון:
בא"י 02-537-5704 פקס 02-650-1067
או בבג"מ ד' תהלות ישראל רח' יצחק נפתא 17 ירושלים
בארה"ב 917-873-1181 347-885-7700

אפשר לשמוע שיעורי מורינו הרב שליט"א בקול הלשון
בארץ ישראל 03-6171001 ואח"י להקיש לאדיש 3-4 → ללה"ק 5-5-1-4 →
בארצ"ב 718-395-2440 ואח"י להקיש לאדיש 4-50-3 → ללשון הקודש 5-7-2 →
מי שרוצה לקבל דף השבוע וכן המאמרים או הקונטרסים שלנו בדואר נא להתקשר ל: לויפער
מח"ל 527614581 (972) מא"י 0527614581 או דרך האימייל שלו lauffer6@neto.net.il
אפשר לשמוע שיעורי מורינו הרב שליט"א בקול תהלות ישראל
מוספר קבוע 02-544-0-544 בארה"ב 718-770-3678

לתשומת לב הקוראים
המאמרים על הפרשה או
המועדים גם הם דברים
כלליים שנוגעים תמיד ולכן
אפשר וכדאי לקרואם גם
אחרי הפרשה או המועד.

איצר "תהלות ישראל"

פנינים שנלקטו מתוך דברי
הגה"צ דתהלות ישראל שליט"א
(מתוך מה שכבר נדפס בספרים וקונטרסים, וגם מתוך שאר השיחות)

הערה כללית בנוגע לכל המאמרים
כדאי לקרוא כל המאמרים ודבר נוסף א כי בכדי שיחיו מקלטים ונספגים יותר לדף הלב בכדי שהם יעשו ויפעלו את המנהג
לא די בקריאת הדברים פשוט א לבר ובו כי נפגש השבט מתישבים הריבה דברים שלא נדגישים בפעם הראשונה.
ואת לדוגמה שבמילות ששה הדברים מנוצחים בן דברים שכתב חזו מלכות הישנים וגם דברים חדשים אגב גם הדברים
הישנים רובם נעברו מחדש וקבלו פנים חדשות ולכן כדאי לקרוא עוד פעם גם את המאמרים הישנים, כי באלה הדברים
מתקיים מה שאמרו חז"ל שדברי תורה לא זמן שהאדם חוזר עליהם מוצא בהם טעם חדש, כפי שמעיד הסנין בס"ד.

גליון השבוע - שנה ה' גליון מ"ה

ספ"ח

אפשר לתרום גם ע"י נדרים פלוס מספר טלפון 03-763-0585 קוד טלפוני 2218 או ע"י קשר קהילה מספר טלפון 073-275-7000 קוד 4336

אוצר הפרשה

"אנכי ד' אלקיך" וגו' (ה' ו')

הנה דבור אנכי ד' אלקיך וגו' הוא מצות האמונה במציאות ד' שנצטוינו להאמין שישנו בורא שברא את העולם, ונביא כאן מה שכבר נתבאר בפ' בראשית (וגם בפרשת יתרו) מפני הדברים שיתוספו כאן בס"ד.

ידוע הקושיא בזה איך שייך לומר למי שאינו מאמין שהוא חייב להאמין הלא גם לזה לא יאמין, ולמי שכבר מאמין אין צורך לחייבו, ובשלמא שאר כל המצוות אפילו אם אין רצונו של האדם לעשותן יוכל לכופו עצמו לעשותן מצד החיוב אבל ענין האמונה אינו מובן איך שייך שיהיה דבר כזה ציווי וחיוב, או שהאדם מאמין או ח"ו לא, אבל איך שייך לעשותו מטעם החיוב (אם לא היה מאמין לולי החיוב).

וי"ל ולתנן הענין שלכך כתבה תורה אנכי ד'

"אלקיך" וגו' ולמה לא הספיק לומר אנכי ד' בלי להוסיף תיבת אלקיך, אלא שרצה הכתוב לעורר את האדם שישים לבו להתבונן במה שעובר עליו כל יום ובמה שעבר עליו במשך כל השנים שהוא נמצא עלי אדמות כמה הרפתקאות ומאורעות שונות ומשונות שעברו עליו ולולי ד' שהגין עליו מעל דרך הטבע בנסים שנסתרים תוך דרך הטבע ונגלים למי ששם לבו אליהם ולולי זאת לא היה נשאר ח"ו שריד ופליט, וכמו כן כל מיני חסדים נעשים עם האדם יום יום ואם ישים לבו עליהם יהיה מוכרח להכיר שאכן אתה קל מסתתר והוא מנהיג לבירה והוא זה שברא את כל והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

ומכיון שיש להאדם דרך שיוכל להוכיח את האמונה אם ירצה לתת לב להדבר ולברר את

משיג מחילת העון כבר לא היה צריך לבקש מתנת חנם ולא היה בגדר מתנה כלל כי בהבטל החטא ממילא בטל העונש, ולזה המשיך ואמר אתה החלות להראות וגו' את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי קל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך, ומכיון שראיתי גדולתך הנשגבה האיך אבקש מחילה על החטא (ושבזה תבטל הגזירה), ועל כן איני מבקש אלא מתנת חנם שתחונן אותי מרוב טובך וחסדך ואראה את הארץ הטובה.

ודרך זה הנאמר כאן יש להעמיס גם בדברי רש"י שכתב וז"ל "אף על פי שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים" (פירוש שהיה אפשר לו לבקש בשכר שהטיב מעשיו ועשה תשובה על החטא שעייב כניסתו, בכל זאת) "אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם" מפני שהשיג גודל רוממות הקב"ה וכו"ל.

ובזה יבואר מה שאמרו חז"ל (ברכות יב:) שאמרו כל העושה דבר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו מיד (לפי גירסת התוספות שם דף לד), ולכאורה יש לתמוה אם כן למה צריכים להרבות בתשובה ותיקונים להשיג כפרה על העוונות הלא כשאדם עושה חשבון נפש ומגיע להכרה שחטא ואשם בודאי יתבייש בה.

ולפי האמור מובן שדרגת הבושה המדובר כאן היינו כנזכר שירגיש גודל מרדו עד שיבין שכל העונשים לא יספיקו לו ועל ידי כן יתבייש אפילו לבקש מחילה עליהם וכשמגיע האדם למצב כזה הרי הוא נהיה אנוס שלא יכול לבקש יותר על סליחה, ולכן אז הוא מקבל הסליחה מיד, ולכן משה רבינו שהיה בדרגה זו היה לו כבר זכות לבקש מתנת חנם כי כבר נמחק עוונות לגמרי על ידי הנ"ל.

(מתוך שיחת ואתחנן תשס"ט)

"ד' אלוקים אתה החילות להראות את עבדך את גדלך" וגו' (ג' כ"ד)

יש להקשות מכיון שמה שנגזר על משה רבינו שלא לכנס לארץ היה על חטאו במי מריבה אם כן בשעה שביקש על ביטול הגזירה והעונש היה לו להקדים לבקש מחילה על חטאו ולא מצינו בנוסח תפלתו כאן שביקש כלל על מחילת החטא, וזה תמוה לכאורה וצריך ביאור.

ואפשר לתרץ דהנה משה רבינו ע"ה השיג גדלות הבורא יתברך יותר מכל האנשים, ועל כן לפי השגתו ברוממות ד' ית' הבין שבאמת משורת הדין אין האדם ראוי כלל לקבל מחילה על חטאיו מכיון שמרד בקל גדול ונורא אשר אין לגדולתו חקר, וכמה שירבה האדם בתשובה עדיין אין זה מספיק לתקן אולתו שחטא כנגד מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא גדול ונורא שמו, וכמו כן גם השיג שהעונש שניתן לו על חטאו שלא יכנס לארץ ישראל אינו מספיק כלל לכפר עליו על מה שחטא נגד קל רם ונשא מלך מלכי המלכים.

ועל כן אע"פ שבודאי בלי שום ספק שבעולם עשה משה רבינו תשובה כראוי ואפילו יותר מן הראוי אמנם עם כל זה לפי גודל השגתו בגדלות ד' ית' היה מתבייש לבקש בתפלתו שיסלח לו החטא מחמת שעשה תשובה כי במה נחשב הוא ותשובתו לעומת המרידה במאמרו ית', והאיך יבקש להיפטר מהעונש מפני התשובה שעשה, ועל כן מפני הבושה הגדולה שהיה לו למשה לא ביקש מחילת העון אלא ביקש רק מתנת חנם כמו שפירש רש"י ז"ל.

וזה מה שאמר ואתחנן אל ד' שזה לשון מתנת חנם ותיכף ומיד הסביר דבריו למה מבקש מתנת חנם ולא מבקש על מחילת העון ואם היה

א ומצות לא יהיה לך אלקים אחרים וגו' היא המצוה להאמין שהבורא ב"ה שהוא ברא את העולם הוא גם מנהיגו בכל פרטיו והנהגותיו ואין שום כח אחר שמנהיגו, ולא כמו שאומרים העכו"ם שח"ו ד' ית' מסר את הנהגת העולם להמזלות ויש להם כח עצמי להנהיגו ושעל כן ראוי לעבוד אליהם ויש להם כח להשפיע לעובדיהם שכר ועונש, והכחשת דבר זה הוא מצות "לא יהיה לך אלקים אחרים על פני".
ומצוה זו להאמין שהבורא ב"ה הוא גם מנהיג את כל פרטי הנהגת הבריאה נצטוינו גם במצות עשה שכלול גם בדבור אנכי והוא מה שמסיים הפסוק "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" כי אז נתגלה לכל העולם שאלקיהם של בני ישראל הוא האדון והשליט האמיתי ולא העבודה זרה, כי הרי בני ישראל לא עובדים לשום עבודה זרה של המזלות אלא לאלקי העולם שברא את הכל ורק הוא בעצמו

מועד למי שבחר בהאמת.
2 ואע"פ שכך דרכה של תורה בהרבה מקומות לכתוב ד' אלקיך ולא מצינו שחז"ל דרשו איזה רבוי מנכ ייתור כזה, בכל זאת בודאי שפיר טעם לכל תיבה ואות שכתבו בתורה במקום שהיה אפשר להיות נכתב בפחות תיבה או אות אלא שאין למדים הלכה מדבר שהוא דרכה של תורה לכתוב כך אע"פ שנראה מיותר לפי הגיונו, אמנם לגבי לדרוש בא' מדרכי הפרד"ס כמו שאנו באנו לדרוש כאן בדרך רמז מוסר בודאי שהרי זה פשוט וברור שנכון לעשות כך וכדרך שאמרו חז"ל (...) למה נקראו סופרים על ספרו כל האותיות שבתורה כלו' שדרשו כל אות ואת ודבר זה נקרא כבודה של תורה להוציא לאור רמזיה וסודותיה האמת והאמונה ואין אנו צריכים לחדש שום חידוש הטמונים בכל אותיותיה בס"ד וכך הוא דרכה של תורה ולגלות שום גלוי חדש אלא עלינו לאשר ולאמת אותה בלבנו ע"י פתיחת עינינו לראות שכך הוא ולכן הרי זה קל

הוציאם ממצרים ושידד כל המערכות ועשה שפטים בכל העבודה זרה והרס וביטל אותם ולא יכלו לעמוד נגדו ולהציל עובדיהם מידו זה מה שהוכיח שהוא ית' האדון והשליט שמנהיג את הכל.
וזה מה שגילה אברהם אבינו ע"ה לכל העולם והכחיש את העבודה זרה ועשאו להקב"ה אדון בעולם, אמנם אברהם אבינו ע"ה לא קבל את האמונה הזאת משום אדם אלא אדרבה כל העולם היו שקועים בשקר ומאמינים בהנהגת המזלות והטבע ועבודה זרה ולכן היה זה נסיון גדול עברו להפקיע את עצמו מכל מה שכל העולם האמינו בו, מה שאין כן אנחנו היום אחרי שהתורה הק' כבר הודיעה לנו ומראה לנו באצבע (...) כי ד' אלקים וגו' את האמת והאמונה ואין אנו צריכים לחדש שום חידוש הטמונים בכל אותיותיה בס"ד וכך הוא דרכה של תורה ולגלות שום גלוי חדש אלא עלינו לאשר ולאמת אותה בלבנו ע"י פתיחת עינינו לראות שכך הוא ולכן הרי זה קל

האמת אז יוכל לראותו מתוך עצמו ובשרו כמו שכתוב (איוב י"ט כ"ו) "מבשרי אחזה אלוך" לכן חייבה תורה את האדם הוא לשים לבו לדבר הזה וממילא כבר יגיע בודאי לאמונה טהורה, ועל כן אין להבלתי מאמין טענת אונס שאינו יכול לכופ את עצמו להאמין כי הרי יכול לכופ את עצמו לשים לב להנזכר ולבקש את האמת בכל כחו ואז ימצאנה בס"ד.

והנה ישנם אנשים שחושבים שבכדי להשיג ולברר את האמונה צריכים להשכלה ולחקירה גדולה ועמוקה ולהיות חכם הרזים להשכיל את כל הטבע ושורשה עד שיגלו שיטתו כח מעל הטבע שהוא הבורא ב"ה שהוא ית' ברא את הטבע, אמנם כאן גילה לנו התורה הק' בתיבה א' דרך פשוטה ששייך לכל אדם היותר פשוט להשיג להכיר בהכרה ברורה ע"י שישים לבו למקרי יום יום ויראה איך שנעשו לו כמה וכמה פעמים ביום נסים נסתרים תוך הטבע ושוללי זאת כבר לא היה לו קיום והמשך מצד דרך הטבע דהיינו שיראה כל מיני השגחות פרטיות שמזדמנים לו ברגע שנצרך להם ושאים היה מגיע הדבר ברגע שאחרי כבר היה בסכנה וכדו' וכל מה שיפתח האדם את עיניו לשים לב על כל צעד ושעל שעובר עליו במשך כל היום יראה יותר ויותר נפלאותיו וטובותיו שבכל עת ערב ובוקר וצהריים, ובזה יתבהר להאדם שמצות האמונה היא רק לפתוח עיניו ולרצות לראות את האמת שמתגלה בין סדקי העולם והטבעי, וזה מה שאמרו חז"ל על אברהם אבינו ע"ה שאמר וכי יש בירה בלי מנהיג והיה מחפש איפה הוא בעל הבירה עד שהציץ עליו ד' ית' ואמר לו אני הוא בעל הבירה.

והנה אברהם אבינו ע"ה מתחלה כחש בהעבודה זרה כי בחקירתו ובחיפושו ובקשתו את האמת האמיתי גילה ששקר המה ואין להם כח עצמי, אמנם עדיין חיפש לדעת מי הוא המנהיג האמיתי עד שהקב"ה נתגלה אליו וכלומר שגילה לו שהמנהיג האמיתי הוא כח עליון בלתי מושג בשכל האנושי וזה הענין שהציץ עליו שהאיר לו להבין את זה שאין לו מה לבקש דבר מושג בשכלו כי הראה לו ברור שהכח האמיתי הזה אי אפשר למחו של בשר ודם לראותו בעיני שכלו אלא מאחר שכבר הגיע להכחיש כל הכחות המושגים שהם אינם

² ובזה יש לפרש מה דאיתא במדרש רבה שכאשר רצה הקב"ה לברוא את העולם טענה האמת וקטרגה שאל יברא מכיון שהעולם הוא מלא שקר, ואז "השליך ד' אמת ארצה", וכבר נתבאר במקום אחר (בגילוי פ' קהת) פירוש הדברים, שהקב"ה עשה שיהיה גם מקום בעולם עבור האמת כלו' שתהיה אפשרות גם לראות את האמת למי שירצה, אמנם זה נמצא מסתתר בין החרכים, ולכן הרוצה לראותה ולהשיגה בתוך העולם הזה יצטרך לבקשנה ככסף וכמטמונים בחורין וסדקים וישפיל ויבזה עצמו עד עפר ואז ימצאנה בס"ד.

³ וכמובן שרק מי שבחר בהאמת ורוצה לראותה יוכל לראותה כנזכר מה שאין כן מי שפונה עורף לכל זה ואינו רוצה לראות את האמת לא יראנה וכמו שאמרו חז"ל בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והיינו שלא ניטל הבחירה מהאדם ואין זכין לו לאדם אפילו דבר שקבל בירושה אלא

המנהיגי העולם ממילא מובן מזה שהכח המצוי הזה הוא מה שמעל כל ההשגות השכלי, וזה מה שגילה אברהם אבינו ע"ה לכל העולם שיתחילו להאמין בו ולעבוד רק אותו ית' בבחינת האמונה בלי להגשימו ולנסות להבינו נמצא ששימת לב האדם למאורעי יום יום יוכיחו לו את האמונה במציאות ד' וגם לאמונה בהשגחה פרטית שד' לבדו הוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

ויש לדעת שכח הזה הנזכר שיש לכל אדם לראות מבשרו וממקרי ומאורעות יום יום את הכח המצוי הנזכר שהוא הבורא ב"ה שברא את העולם אע"פ שאינו נראה ונגלה להשגת השכל הוא הוא המנהיג ומשגיח עלינו ועל כל העולם בכל רגע ורגע, (כח הראיה וההכרה הזאת) קבלנו רק אנחנו בני ישראל בירושה מה שאין כן אומות העולם אין להם ענין זה בירושה כי מאחר שבדורות הראשונים פרק מעליהם עול מלכות שמים ואמרו לקל סור ממנו לכן אבדו את הזכות הזאת, ועל זה כתוב (ד' י"ט) אשר חלק ד' לכל העמים וגו' וכפירוש רש"י שלא מנעו מלטעות אחריהם אלא החליקם בדרך הבליהם לטרדם מן העולם, ע"כ, והיינו שאין ההשגחה שבתוך הטבע נראית לעיני הגוים ואי אפשר להם לראותה מבשרם, כי אין הנהגה הזאת נוהגת אצלם אלא כל מאורעותיהם הם מתלבשם אצלם תוך הטבעי ועל כן אשרינו ומה טוב חלקינו שאנחנו בני אברהם בני בריתו ית' כמו שאנו אומרים בכל בוקר ואנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אוהבך, ובנו בחר ד' להיות לעם סגולתו מעולם ועד עולם אנס"ו.

"ואהבת את ד' אלקיך" וגו' (ו' ה')

בפסוק ואהבת את ד' אלקיך וגו', עי' מה שכתב האבן עזרא (בד"ה ואהבת) וז"ל, ואחר שאין לנו אלוך אחר רק הוא לבדו חייב אתה שתאהבו כי אין לנו אלוך אחר, עכ"ל, ויש להתבונן להבין כוונתו בזה, ומאיפה הוציא זה מדברי הפסוק ואיפה מרומז ענין זה בדברי הפסוק.

ומה שנראה בס"ד לפרש בזה הוא על דרך שנתבאר (במאמר "אנכי ד") בפסוק אנכי ד' אלקיך וגו' לדייק ממה שהוסיף הכתוב לומר אלקיך אחרי שכבר הזכיר שם ד' שם הויה, וכמו כן יש לדייק כאן למה לא הספיק הכתוב לומר

אם כן רוצה לזכות בו וז"פ. ויש לדעת שכח ראייה זאת לראות את ההשגחה הפרטית נמצא ביותר (כלו' בקל יותר ובהארה יותר גדולה) בארץ ישראל ולכן הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו שזרעו ירשו את ארץ ישראל ובה מובן ערך גודל המתנה הזאת ומה שהיה אכפת לו כל לכל האבות הק' ירושה ומתנה זו, וכן משה רבינו נתאוהב כל כך לראותה ולכנס אליה.

ובזה יתבאר היטב למה נגזר על משה רבינו לא לכנס לארץ ישראל בתורת עונש על חטא מי מריבה ואיך זה מדה נגד מדה ולפי האמור מובן כי מכיון שנכשל במי מריבה שבזה החסיר קידוש שמו ית' בעיני בני ישראל לכן במדה נגד מדה ניטל ממנו הכניסה לארץ ישראל ששם אפשר לראות קידוש שמו ית' ביותר מכל מקום בעולם כנזכר. ^ה וענין זה ידוע במוחש וברור ליודעים גם ליודעי חכמת היד וכדו' שאצל יהודי משתנה מה שרשום בשרטוטי ידיו

"ואהבת את ד'", ולמה הוסיף תיבת "אלקיך". והנה ידוע קושיית הרמב"ן כעין הקושיא שהובאה לעיל בענין מצות האמונה, איך נצטוינו בחיוב מצות אהבת ד' ית' שהוא דבר התלוי בלב ואיך יכול האדם לכופ את לבו לקיים מצוה זו לאהוב את ד' ית' כאשר אינו מרגיש האהבה בלבו מאליו, ותירוצו ידועי'.

וי"ל שהתורה הק' כאן בא לתרץ קו' זו ולרמז לנו איך נוכל להכניס ולהחדיר האהבה הזאת בלבנו וזה הוא מה שהתורה מחייבת אותנו במצוה זו וזה מה שמרומז כאן בפסוק במה שהוסיף להזכיר "אלקיך" וזה יש לפרש בב' אנפי, א) על פי מה שמבואר בספרי מוסר הראשונים שיש לאדם לשים לב ולהתבונן בטובות וחסדים שד' ית' עושה עמו תמיד מעודו ועד היום הזה, ובודאי אחרי התבוננות ימצא תילי תילים של טובות ונפלאות שקבל מאת ד' (ויותר ממה שמגיע לו ושהוא ראוי אליהם) ומזה יתעורר בלבו אהבה גדולה לד' אלקיו (עי' חובת הלבבות ושאר ספרי מוסר), וזה מה שרמז בתיבת "אלקיך" כלומר תתבונן ותראה איך שד' ית' הוא אלקיך שמיחד השגחתו עליך בפרטיות ושומר עליך מכל רע תמיד ומעניק לך כל מיני טובות וחסדים תמיד בכל עת ערב ובוקר וצהריים וכו' ויותר ממה שאב ואם יכולים להעניק לבניהם, ובזה תוכל לקיים מצות ואהבת וגו' ובזה סרה קו' הרמב"ן (ודרך זה אינו מה שכונתינו להעמיס בדברי האבן עזרא).

ואופן ב) יש לומר בדרך זה וזה יש להעמיס בכונת דברי האבן עזרא בס"ד שהנה מטבע האדם הוא לאהוב דבר שזה שלו או ששייך לו וכעין מה שאמרו חז"ל (ב"מ ל"ח.) רוצה אדם בקב שלו [יותר] מט' קבין של חבירו, וכמו שאנו רואים אצל כל אדם שיש לו אהבה לאביו מכיון שהוא אביו והוא בנו ומטעם זה לבד יש לו אהבה אליו בלבו בלי שום סיבה נוספת שתעורר את האהבה בלבו אליו (ואפילו אם אין אביו מטיב לו במיוחד).

ועוד יותר מזה יש לראות בפרט היום בזמנינו שכל אדם רגיל יש לו הרגשת אהבה למפלגה שלו לחוג שלו לקהלה ועדה שלו ואפילו למקום מגוריו וכדו' בלי שום סיבה נוספת אלא מפני שהוא יודע שזה שלו שזה שייך אליו ושהוא שייך לזה! בידיעה זו לבד מתעוררת האהבה

מצד המזל והטבע על ידי זכות ועל ידי תפלה מה שאין כן אצל גוי אין זה משתנה בשום פנים.

¹ שבאמת נמצאת בלב האדם בטבעו האהבה לד' אלא ע"י שהאדם פונה לבו לאהבות אחרות הרי זה מעקם את לבו ומושך את המדה הזאת שבלבו ומשקיעה לשם ועל ידי כן איננה מתפקדת למה שניתנה ונקבעה בו, עכדה"ק. ² ורואים את זה אפילו אצל אנשים שלא מקובלים כל כך בקהלתם ולא מכובדים שם ולא מקבלים טובה מהם בכל זאת יש להם הרגשת אהבה אליהם ורק מפני שהם מרגישים שזה שלהם, ויותר מזה מצינו בחז"ל (...) שאמרו שלא לבזות גוי בפני גר עד עשרה דורות מפני שזה יכאב לו (וכן מצינו אצל יתרו כמו שמבואר ברש"י על הפסוק ויחד יתרו שנעשה בשרו חדודין חדודין שהצטער) על אבדן עמו, הרי לנו שאע"פ שהגר בגד באומתו והתנתק מהם ואין לו באמת כבר שום קירבת משפחה אליהם שהרי דינו כקטן

בלבו מכיון שזה שלו ואין לו מקום אחר, ומזה יש לראות שנטוע בלבו של האדם בטבע ענין זה לאהוב את שלו.

וכמו כן הוא לענינינו מי שיודע ומרגיש שד' הוא אלקיו ירגיש ממילא האהבה אל ד' שהרי אין לנו אלוך אחר כמו שכתב האבן עזרא ובה נתבאר עומק דברין כפ"פ בס"ד.^ה

ועל כן עלינו לדעת את אשר לפנינו שמי שאינו מרגיש את האהבה לד' (בוער) בלבו הרי זה סימן שחסר לו בידיעה וההכרה שד' הוא אלקינו, ועל כן לא יתקבלו תירוציו ליום הדין למה לא קיים מצוה זו כשיטעון שלא ידע הדרך להגיע לזה ומה היה עליו לעשות כאשר לא הרגיש את זה בלבו, אלא יאמרו שבתירוצו זה הרי הוא מעורר עליו קטרוג עוד יותר גדול כי הרי זה סימן שהיה חסר לו לגמרי הידיעה לאיפה הוא שייך ושד' הוא אלקיו ואיזה התחמקות יהיה לו על טענה זו, ואוי לו לאותה בושח וחרפה אשר תכסה פניו ביום הדין.

ועל כן על האדם להרגיל עצמו לחשוב יום וליל על ד' ית' ובכל דבר וענין יזכור את ד' ויחדירנו ללבו עד שירגיש שד' הוא אלקיו ושהוא אביו האמיתי כמו שכתוב (דברים ל"ב ו') "הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך", ואחרי שיתרגל האדם בכך כבר יראה שהאהבה לד' תתגלה מאליה בלבו ובה יגיע גם לאושרו האמיתי בזה ובבא.

"כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים" (ד' ו')
בפסוק "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים וגו'" ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה וגו' חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת וגו' (דברים ד, ט).

הנה מבואר כאן בפסוק שהגוי יתפעלו מהתורה וממצות התורה הק' ויש להבין א' איך יתפעלו הגויים מחוקים ומשפטים של תורתנו הק' הלא אין להם שום מושג והרגשה בדברים רוחניים, ואם כן מה הם רואים בהם שמביא להם ההתפעלות, ובפרט צריך ביאור בהחוקים, איך על ידם יכירו הגויים שרק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, ב' יש לתמוה שכאן מבואר בתורה הק' שהגויים יתפעלו מהמצות ומהחוקים של התורה הק' ויכבדו אותם ואם כן איך כתב רש"י (ריש פ' חקת) שאדרבה הגויים מונים את ישראל על החוקים ואומרים מה

מצוה היא זו ומה טעם יש בה, (וכבר נתבאר הענין בגליון פ' חקת אבל כאן רצוננו לבאר באופן אחר בס"ד).
ויש לפרש בזה שהתפעלות הגויים היא לא מעצם התורה והמצות כי בזה אין להם מושג, אלא ההתפעלות היא ממה שהם רואים את הדרך חיים הטובה והמעולה וחכמת החיים שיש לבני ישראל, ורואים איך היהודים מצליחים בחינוך ילדיהם ובהנהגת הבית וכו' ואיך שחיים בשלום ואחווה ואחדות במנוחת הנפש וישוב הדעת, ואין להם להגויים במה לתלות את זה חוץ משמירת התורה והמצות, כי הרי אין בני ישראל לומדים שום חכמה אחרת רק עוסקים בתורתנו הק' ובמצותיה וחוקותיה ולא בהשכלת כל הדברים האלו לא לגבי חינוך ולא לגבי הנהגת הבית וכדו' אלא שהם מתנהגים בכל הדברים האלה (כלו' בחינוך ובהנהגת הבית וכו') הוא על פי דרך התורה והמצות ולכן בהכרח שזה מה שנותן להם את כל החכמה הזאת, ולכן הם מתפעלים מהתורה והמצות כי הם רואים שרק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה.

והנהגה הזאת וההתפעלות של הגויים כל זה כך היה תמיד עד השנים האחרונות כמו שיעידו על זה הזקנים והזקנות שעדיין זוכרים מפעם המה יעידו ויגידו איך זה היה נראה וניכר פעם שהשכינה שורה בבתי בני ישראל, וכמו שידוע שבכל הדורות היו הגויים באים לקבל עצות מגדולי וחכמי ישראל שידעו שהם החכמים האמיתיים, ובה היה מתקדש שם שמים שהיו רואים הגויים שאף על פי שאנו בני ישראל לא לומדים שום דבר מהשכלתם ההגיוני בכל זאת אנו מצליחים בדרכי החינוך והנהגה בכח קדושת וסגולת התורה ועצותיה הרבה יותר מהם.

וכל זה היה כך עד לאחרונה שהתהפך המצב והתחילו לייקר את האלילים של הגויים וללמוד מהם חכמתם ההגיוני לשפר כביכול את החינוך ושלום הבית וכדו', ובה גורמים להגויים וללא שומרי תורה ומצות לחשוב כאלו שהם ח"ו יותר מצליחים בחינוכם ממה שלהבדיל אצלנו ושחסר לנו חכמתם שלהם.

ויש להתבונן ולשים לב לענין זה שמאחר שהודיע לנו ד' ית' בתורתו במפורש שרצונו ית'

שנולד דמי בכל זאת הרי הוא מצטער לשמוע בזיונם, וזה כך מפני שעדיין נשאר בלבו רושם של הרגשה הנזכרת שזה משלו ועל כל פנים היה פעם שייך אליהם, והרי לנו מזה עד כמה הוא חזק טבע הדבר הנזכר, ובודאי מכל שכן לגבי מדה טובה שגדול כחה פי חמש מאות (ממדה רעה) כמבואר בגמ', לכן בודאי שכאשר יהיה לו ההכרה שהוא שייך להקב"ה תתעורר האהבה הטבעית הזאת בלבו לד' ית' כאמור.

^ה ולפי זה יש לומר שמה שמבואר בחז"ל (בספרי) וברמב"ם ובחובת הלבבות כל מיני דרכים שונים איך לגלות האהבת ד' בלבו הרי זה מדובר על מנת להלהיב בלבו יותר את הרגשת האהבה לד' אבל להשיג הרגשת עצם האהבה בדרגא הראשונה אין צורך לחפש דרכים לעוררה אלא די בזה שיהיה לפני עיני האדם ההכרה הנזכרת, והרי זה דבר שבין כך אסור לשום בר ישראל

לרומם חכמתנו ובינתנו לעיני העמים ושעל ידי זה יתקדש שמו ית' ושמנו לעיניהם, כמה חילול ד' יש בענין זה שמבני ישראל פונים אל הגויים שילמדו אותנו חכמת החיים, שהרי בזה בעצמנו אנו ח"ו מבזים התורה הקדושה ומחללים שמו ית' ומייקרים שם האלילים ואיך לא נבוש מעצמינו בדבר זה והרי זה יותר גרוע ממי שהולך לשונאו של אביו ומבזה את אביו בפניו.^א

ועתה נחזור לקושיא הב' שהפסוק כאן נראה כסתירה למשה שכתב רש"י בפרשת חקת, אמנם לפי האמור יש לפרש בדרך זה שהנה אחרי שהגויים מנסים גם להתבונן בתורתנו ובמצותנו כדי למצוא משם את החכמה הזאת ואחרי שהם מתבוננים בכל שאר המצות שטעמיהם מבוארים בצורה גלויה והם לא מוצאים את מה שהם מחפשים על כן הם חושבים שמסתמא במצות שהם נקראים חוקים כמו פרה אדומה שלא מבואר טעמיה במפורש בתורה מסתמא שם יש לבני ישראל סודות שהם לא מגלים ומשם הם לוקחים חכמה ובינה זו בעינינו ההם, ועל כן הם מונים אותנו כלומר לא שמתלוצצים מאתנו אלא הם מצערים אותנו ורוצים שנלמד אותם ושנגלה להם טעמי תורתנו ומצותיה כי הם חושבים שהשכלה הזאת (מהחוקים) היא המלמדת אותנו הבינה היתירה שיש לנו בכל דרכי חיי עולם הזה שזה מה שהם מחפשים ושואלים מה טעם יש בה כי הם חושבים שאם יתגלה להם הטעמים גם הם יבינו את חכמת החיים שאנו מקבלים מהתורה הק'.

וזה מה שראינו במשך הדורות תמיד היו הגויים תאבים לדעת את תורתנו וניסו ללמוד אותה, וכמו שמצינו שגזר תלמי המלך לתרגם לו את התורה ביונית ועד היום ישנם מחוקריהם וחכמיהם שלומדים את התורה^ב אבל האמת הוא שלא ע"י ההסברים והטעמים אנו יודעים ומשיגים את כל זה, אלא בזה שאנחנו לומדים את התורה הק' לשם שמים וממיתים עצמנו עליה בזכות זה פותחים לנו מן השמים שערי אורה של תורה, וכמו כן שאנו מקיימים את המצוות ובפרט החוקים שזה בביטול עצמינו לגמרי למצות ד' ואפילו בלי להבין אלא שאנו מקיימים אותם לעשות נחת רוח לד' ית' שאמר ונעשה רצונו על ידי הכח

שהחוקים והמשפטים הם צדיקים וישרים וטובים "בישוב העם והמדינות" עכ"ל, הרי לנו שגם הרמב"ן בהסבירו את התפעלות הגויים הזכיר גם ענין זה שהמצות הם טובים, בישוב העם והמדינות.

^א ועי' ספורנו שם על הפסוק כי מי גוי גדול וגו' וז"ל והטעם שראוי להקפיד שתהיו נחשבים חכמים ונבונים לעיני העמים הוא שהאל יתברך קרוב אלינו בכל קראנו אליו. וזה יורה שבחר בנו מכל העמים. ואם יחשבו אתכם העמים לסכלים יהיה חלול ד' באמור לכל עם ד' אלה, עכ"ל.

^ב גם היום ישנו מדינה בשם קוריאא שבשנים האחרונות חקרו חכמיהם למה בני ישראל הם כשרוניים יותר מהאומות העולם עד שבאו להחליטה מכיון שהם לומדים גמרא וזה מה שמחכים אותם, ועל כן באו לא"י ובקשו שילמדו אותם גמרא וקנו ש"סים והנהיגו בבתי ספריהם ללמוד עם תלמידיהם גמרא.

להעלים עין מזה אפילו לרגע, וז"פ.

ועוד יש לומר שאם האדם מכניס אהבות זרות גשמיות בלבו אזי זה מה שמשכח מלב האדם הרגשת שייכותו לד', וי"ל שזה מה שמבואר בפסוק בפ' עקב (ח' י"ב ו"ג י"ד) פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת וכסף וזהב ירבה לך ורם לבבך ושכחת את ד' וגו' כלו' שעל ידי שתשקיע לבך לאהוב את כל הדברים הגשמיים הנזכרים תשכח את שייכותך לד' (ושרק ממנו אתה מקבל הכל) ויהיה נדמה לך שאתה לעצמך משיג את כל זה כמו שכתוב (פ' י"ז) "ואמרת וגו' כחי ועוצ"י עשה לי את החיל הזה".

^ג וכבר מבואר לעיל (בהערה ט"ז) בשם הרמב"ן יסוד זה שהאהבה לד' נמצאת בטבע האדם אלא שנתבאר כאן לפי דברי האבן עזרא דרך חדשה איך שאפשר לגלותה כשיריגיל עצמו במחשבה זו כנזכר.

^ד ועי' לשון הרמב"ן שם וכן העמים יתבוננו וכו' ועוד

הרוחני שיש בהתורה ובהמצוה זה מה שפועל²¹ את מה שאנו צריכים לצורך עינינו וחיי בנינו וחינוכם וכדו' וכמו כן בכל דבר בדרכי חיינו וחינוך בנינו שנצטרך לדעת איך לנהוג יושפע לנו דעה בינה והשכל הנצרך מכח סגולת שמירת וקיום המצוות כנזכר.

ולכן אי אפשר לענות להם על שאלתם כי אפילו אם נמסור להם את ההסברים שאנו משיגים לא יהיה להם מזה כלום, והם לא יכולים להבין שיש דבר רוחני שאי אפשר לשכל האנושי הגיוני להשיג אותה²² לכן אנחנו אומרים להם שגם לנו אסור לחקור בהם.

והנה היום לדאבונינו ישנם הרבה שהולכים לבקש עצה והדרכה בענין חינוך מחכמת הגוים וזה ע"י "קורסים" לחינוך ששם לומדים איך לחנך מחכמת הגוים, והרי חינוך הוא אצלנו אחד ממצוות התורה הק' והוא גם כן ענין רוחני כמו כל התורה ומצותיה אם כן איך יתכן ללמוד מהגוים איך לקיים מצות התורה הק' הלא סוף כל סוף יחסר בה חלק הרוחני והנשמה שזה אי אפשר לעבור דרך גוי וערל וכמו שכתוב בגמ' (מועד קטן ט"ז א') על הפסוק "ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ד' צבאות הוא" שצריך ללמוד תורה רק אצל מי שדומה למלאך ד' צבאות, ואם אינו דומה למלאך ד' אל ילמדו תורה מפיו²³.

וקודם כל נקדים לפרש הכונה במה שאמר שיהיה הרב דומה למלאך וגו', וכבר נאמרו בזה הרבה פירושים כי בודאי שאין הכונה שיקפיד הפסוק שלא ילמד האדם אלא מרב שדומה למלאך ממש וכמו שהיה משה רבינו "איש אלקים" כי אם כן לא שבקת חיי לכל ברי' ותורה מה תהא עליה אם לא ימצאו רב כזה, אלא בעל כרחינו הכוונה לאיזה דבר מסוים שעליה מקפיד הפסוק ובדבר זה צריך להיות כל רב דומה למלאך.

ובכדי להסביר ענין זה נקדים לפרש מה דאיתא בחז"ל (שבת פ"ח.ה) שהמלאכים מקדימים עשיה לשמיעה והם אומרים נעשה ונשמע, ויש להבין הכונה בזה שהרי בודאי גם המלאכים אי אפשר להם בשום אופן לעשות איזה דבר לפני שנאמר להם מה עליהם לעשות, אלא בעל כרחינו לפרש שכונת "נשמע" היינו מלשון הבנה והשגה כי המלאכים מבינים ויודעים שאינם משיגים טעמי המצות כי הרי זה רוחני גבוה מאוד למעלה מהשגתם, ועל כן הם מבקשים שאחרי שיקיימו שליחותם בשלימות בזכות המצוה יתגלה להם טעמיהם והשגת עיניהם.

וכמו כן הבינו בני ישראל לפני מתן תורה

ולכן אמרו נעשה ונשמע ובה מצאו חן בעיני ד' ושבתם הקב"ה על זה שהם הבינו דבר זה שאי אפשר להבין עומק וטעמי התורה הק' על פי הגיון האנושי, וענין זה אינו ידוע לכל עם הארץ ורק מי שיש לו השגה רוחנית יבין את זאת וכמו שאנו רואים היום שלא רק עם הארץ אינם מבינים את זה אלא לדאבונינו ישנם גם הרבה מלומדי תורה שאינם מבינים את זאת, ולכן זה נקרא סוד כלו' דבר שאינו ידוע לכל, ועל זה שיבב ד' ית' את בני ישראל שהשיגו את זה מעצמם עוד לפני מתן תורה.

אמנם אחרי שכבר קבלנו ושמענו וראינו את המתן תורה מאת ד' עם הקולות וברקים ועם הרואים את הנשמע ואת הגילויי שכינה וכל המראה הגדול שזכינו לראות הרי דבר זה כבר אינו סוד אלא גלוי לכל מי שעמדו רגליו על הר סיני שהתורה הק' היא דבר רוחני שבודאי אי אפשר למשיגי הגוף וההגיון הגופני האנושי להשיג אותה, ומאז ועד עתה כבר דבר זה מבוקש גם מכל לומד תורה שידע ברור שעם כל מה שמבין בהגיון האנושי בכל זאת עדיין אינו מבין באמת את עומק התורה ואמתתה, וכמו שגם המלאכים יודעים ומבינים שדבר ד' הוא דבר בלתי מושג ואפילו להם שהם מלאכים שהם בעלי השגה גבוהה יותר מדרגת האדם הבעל חומר.

ומי שאינו מבין כך ואינו מבקש מאת ד' שיפתח לבו בתורתו כמו שאנו מתפללים בכל יום וכמו שהמלאכים אומרים ומבקשים נעשה ונשמע (וכנ"ל שהם מבקשים מאת ד' שאחרי שיקיימו מצותו יזכו להבין טעמיה) אינו ראוי שיתגלה אליו אמתה של תורה כלל וחופץ ממה שלא ישיג עומק טעמיה וסודותיה גם לא יזכה לכוון לאמתה של תורה אפילו באופן הפשוט והפשט ההגיוני ויטעה בה ימין ושמאל ולא יוכל לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא כלל.

ומעתה נבא להמכוון בס"ד שכונת חז"ל במה שאמרו שהרב יהיה דומה למלאך וכו' היינו שיבין שאי אפשר להשיג את טעמי התורה ואמתה על פי שכל האנושי וההגיוני לבד בלי סיוע מלעילא (ובזכות קיום המצות כנ"ל) ובזה הרי הוא נקרא דומה למלאכי השרת (כלו' לא שהוא דומה בכל ענייניו אליהם אלא) כלו' בדבר זה לבד, וזה מה שמלמדנו הפסוק שאסור ללמוד ממי שאינו דומה בדבר זה למלאך ד' צבקות.

ועל זה הקפידה תורה שבלי זה לא ילמדו בשום אופן אצלו כי אם נדמה לו שכל התורה הוא מה שמשג בהגיונו בזה הרי הוא מוציא מהתורה שהוא לומד חלק הרוחני חלק הנשמה שבה ועל ידי כך כאשר ילמד עם תלמידיו יקבלו את התורה בלי נשמתה ואורה וזה הנזק היותר

לשאר חכמה והגיון שמח ושכל ההגיוני מסוגל להבינו, ועי' מה שכתב הרמח"ל בספרו דרך ד' (...) ומה שכתב המהר"ל (ובעוד ספ"ק) והיוצא מכל דבריהם הק' בענין זה הוא שהתורה הק' הוא שפע אלקי ובכל זאת על האדם לייגע עצמו עם הגיונו כפי שהגיונו יכול להבין ולהשיג, ורק אחרי שהאדם ממית עצמו עליה כפי השגת שכלו אזי משפיעים לו מן השמים אמתתה ועומק חכמתה של התורה הק' שהיא למעלה מהשגת ההגיון.

²¹ כתב הרמח"ל בספרו דרך ד' שכל החשיבות של התורה היא משום שיש בה שפע אלוקי שמתגלה למי שעוסק בה בטהרה כראוי, וכותב שם הרמח"ל שלולא השפע אלוקי הזה לא היתה התורה חשובה יותר משאר חכמת הטבע עכ"ד הרמח"ל.

²² וכעיוס לדאבונינו ישנם הרבה מבינינו ואפילו מאלו הנקראים בני תורה שגם כך הוא השגתם ולא מבינים כלל מהו חכמת התורה ועיניה ונדמה להם שהרי זה דומה

גדול עבורם כי אפילו אם יחזור האדם אחר כך אותם דברי תורה שלמד מרבו (בצורה זו) כבר לא יוכל להכניס בה הנשמה וחלק הרוחני כי על פי טבע הדברים הרי זה כך שכל דבר שנכנס בלבו של אדם נשאר אצלו לתמיד כפי שנכנס בלבו בפעם הראשונה, וכמו כן הוא במה שנוגע לעינינו ללמוד מגוי או מחפשי שאפילו אם ילמד ממנו דבר שגם בתורה כתוב כן אבל האדם לומד את זה פעם ראשונה מהגוי או החופשי (שדינו כגוי לכל דבריו כמפורש ברמב"ם (הל' שבת פרק ל' ה"ט)) ויחזור וילמד הדברים בתורה הק' לא יעזור לו כלום.

ויש להבין שכאשר האדם לומד אצל גוי או חפשי הרי זה הרבה יותר גרוע ממי שלומד אצל רב שאינו למלאך ד' שאז רק חסר לו נשמת התורה מה שאין כן מי שלומד ח"ו אצל גוי מכיון שפיו טמא ומטמא הרי זה יכניס בלב הלומד ממנו מטומאתו ובזה יקלקל אפילו שאר דברי תורה שכבר למד ואפילו אם למד הרבה תורה לא שייך לומר שיתבטל המעט טומאה ברוב התורה כידוע שטומאה אינה בטילה אפילו באלף אלא עוברת בנגיעה בעלמא ומטמאה אפילו מה שהוא פי אלף ממנה, ולכן הטומאה ידחה ויוציא ממנו את כח הקדושה והרוחני שבכל שאר התורה שלמד ואפילו אם ילמוד ממי שלמד מהם ואפילו יהיה כלי שלישי רביעי יכנס בכלם אותו הטומאה²⁴ (וידוע שהתורה נדמה למים והרי הדין הוא שכל משקה שנוגע בטומאה נעשה תחלה וממשיכה לטמא בלי סוף כי תמיד נעשית שוב פעם תחלה כידוע).

ומזה שעלינו לדעת הוא שאין לנו צורך כלל לקבל הדרכתם של הגוים כי התורה הק' משפיע לנו כל זה ביתר שאת וכמבואר לעיל וכדמוכח בפרשתנו כנ"ל, אבל כל זה רק בתנאי שנשמור על תורתנו בצורה שניתנה מסיני שאז ראינו שהתורה הק' היא דבר רוחני לגמרי, ועי' מה שכתב רש"י (ד' ט') על הפסוק "רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" וגו', וזה לשונו הק', אז כשלא תשכחו אותם ותעשו אותם על "אמתתם" תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים, עכ"ל, ושם בהמשך הפסוק כתוב פן תשכח את הדברים אשר "ראו עיניך" וגו', כי מכח מה שראינו דהיינו את הרוחניות של הדברים שזה הוא פירושו של רואים את הנשמע כמבואר במפרשים שראו את הרוחניות והמלאך של הדבור (שזה לא שייך לשמוע ולכן לא כתוב שם פן תשכח את הדברים אשר שמעו אזניך) ומזה ידענו שדברי התורה הוא כולו רוחני הרי לנו שהתורה הק' מזהירה אותנו לעשותם כפי שראינו וזה כענין הנזכר, והרי לנו מזה שאם

²³ ואמרנו פעם (בד"צ וליצנותא דע"ז) שמדוע קוראים לזה קורסים ולא כמו הלשון הרגילה "שיעורים", אלא שקורסים זה לשון קריסה מלשון נפילה ופשיטת רגל, שזהו הפנימיות של כל הקורסים, ולאחרונה הוסיפו בגודל העוולה ויסדו קורסים שימסרו לנשים על ידי גברים ד"י, ומלמדים את הנשים עצות חדשות שלא שיערום אבותינו, והלא נשים דעתן קלות (קידושין פ"ג) ומובן גודל ההשפעה הרעה שמקבלות הנשים מדרכים החדשים האלה.

משנים ולומדים ח"ו בצורה הנ"ל שלא מבינים שהתורה הק' הוא ענין רוחני אלא חושבים שהוא כמו הגיון אנושי ומה שהאדם מבין בהגיונו זהו כל התורה בזה עצמו סוגרים את כל שערי התורה שלא יוכל לקבל כל השפע הנ"ל.

והרצוה להוכיח לעצמו הצדקת הדברים שנאמרו כאן ישאל נא מאלה שזוכרים עדיין לימים הראשונים איזה חן ונחת היה נסוך על פני זקני ירושלים לפני שהתחיל כל השפעת המשכילים והציונים שבאו והעמידו מוסדות מודרניות והמשיכו אליהם הרבה מההמון בחלקלקות לשונם וכספם שהיה מהול בסם המות ולכדו ברשתם הרבה מהתמימים שנתפסו מכח גודל לחץ העוני והרעב ששרה אז בביתם וכך נלכדו כאשר נתפסים להבדיל העכברים שמביאים לפניהם אוכל שערב לחיכם ובתוכו סם המות ואחרי שממלאים כריסם מזה מתבקע כריסם ונופלים פגרים ל"ע, וכמו כן היה שהמסכנים האומללים חשבו שמאשרים אותם בכספם ובתי ספרם ועל ידי כן לבסוף הריקו ונטלו נשמתם מהם ולא הספיקו לתפוס ולהרגיש מה שקרה להם עד שכבר אבדו את כח ההרגשה ונתקררו מהכל ובכך לא הבינו את אשר עשו להם ומאז ירד כל המצב ונשתנו פני הדור ככרום וכפני הכלבס"י.

וכהיום המציא היצר הרע מצודה חדשה שבה הרי הוא צודה את רוב רובם של הכלל ד"י ויצילנו מידו, שמכניס את הסם המות תוך התורה ומצות ואין ניכר שינוי חצוני כלל אלא כל הקלקול והרקבון הרי הוא מכניס ישר במח ובלב דומה לכח החדש שנתחדש היום שקורין "לעיוזר" שעושים על ידו ניתוחים בלי שיהיה ניכר שום חתך ופגיעה כלל בחוץ, ועל ידי זה כח ההרגשה כמעט בטל לגמרי היום ד"י, ועל ידי כן קשה מאוד להוכיח את באשם על פניהם, אבל מי שמחפש את האמת לאמתו ויתבונן היטב וישאל נא לימים הראשונים הוא יזכה להבחין את השקר והחושך מתוך האור שהיה פעם והיום נחשכו כל מאוריה, וי"ר שירחם ד' על עמו ויוציאנו מאפילה הגדולה הזאת שהוא הגלות היותר גרוע וקשה כמבואר בזוהר הק' שבסוף הדורות יהיה עיקר הגלות מהערב רב שבתוכינו, ובספרים הק' מבואר שעל גלות זה נאמר (תהלים ק"א) פדות שלח לעמו וזה הרבה יותר קשה משאר הגליות מהאומות העולם, כידוע ענין זה מספה"ק.

ויש להאריך ולהרחיב ולהסביר יותר כל הענין הזה (והארכנו בזה במקום אחר ע"י בקונטרס חנוך לנער ועוד מאמרים שונים בס"ד) אבל בקיצור המצב הוא היום שמשנים מדרכי לימוד אבותינו הק' ועל ידי כן מסלקים ממנה כל השפע האלוקי אשר בה, ועל כגון זה אנו בוכים ומתאוננים בתקון חצות על שריפת התורה ומסירתה לידי זרים המחללים אותה, שבדרכים

אלו ממש שורפים רח"ל את התורה בבחינת שריפת הנשמה וגוף קיים, שנראה בחצוניות שכאילו לומדים ומחנכים בדרך התורה והכל טוב ויפה, אך באמת זה שריפת הנשמה של התורה הק' ד"י.

(מתוך מאמר כאילו נחרב בימיו)

"כי תוליד בנים ונושנתם" וגו' (ד' כ"ה)

"אל תתייאש מן הפורענות" (אבות א' ז')

הכלי יקר מסביר מה שמצינו שירמיה הנביא וישעיה הנביא וכדו' הזהירו כל כך לבני ישראל שיחזרו בתשובה ושאלם לא יחזרו בתשובה יבוא החורבן ובכל זאת לא חזרו בתשובה, וזה דבר בלתי מובן איך יתכן שאחר כל כך הרבה הזהרות לא התפעלו ולא פחדו מכל הפורענות שהזהירו אותם, ומסביר שהטעם הוא מכיון שזה לקח כמה שנים וראו שלא קרה שום דבר לכן התיאשו מן הפורענות הזאת, וזה כמו שכתוב (קהלת ה' י"א) "אשר אין נעשה פתגם מעשה הרעה מהרה, על כן מלא לב בני האדם בהם לעשות רע" אבל היה להם להבין שכך דרכו של הקב"ה וכמו שאמרו חז"ל (בר"ר ס"ז ד') שהקב"ה מאריך אפו (אבל לבסוף) וגבי דיליה כלומר שבסוף הקב"ה גובה את חובו.

וכך הוא מפרש הפסוק (דברים ד' כ"ה) "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל" כלומר בתוך זמן זה באותם הימים שתשחיתו תולידו בנים ובני בנים ועולם כמנהגו נוהג, "ונושנתם בארץ" כלו' תמשיכו שם באותו מצב הרבה זמן ועל ידי זה יטעו לומר ח"ו שויתר השם לאבותינו כי אם לא ויתר לא היה שותק, כי איך יתכן שחטאו כל כך ולא בא שום עונש ועל ידי כן יתיאשו מן הפורענות, ויאמרו אם כן בודאי שאין גם בנו אשמה (כלומר שדרך הנהגתינו הוא מקובל לפני ד' ית' ואינו כועס עלינו), על זה אמר (דברים ד' כ"ו) "העידתי בכם היום השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר", ועל זה אמרו בפרקי אבות אל תתייאש מן הפורענות.

והנה מדת ד' ית' לא להביא צרות תכופות זו לזו בדרך כלל אלא הקב"ה עושה ריוח בין עדר לעדר כמו שכתוב בחז"ל, וזה דוקא בזמן שנפרע תיכף בלי הרחבת זמן אז הקב"ה נותן לנו ריוח, אבל אם הקב"ה מאריך אפו והרי זה כביכול כאלו שהקב"ה מתאפק זמן רב, אזי אחר כך מתפרץ כל הכעס העצור ומופיע צרות צרורות ותכופות זו לזו, וכך היה בבית הראשון שהיו עובדים עבודה זרה זמן רב ואף על פי כן האריך להם הקב"ה אפו ובסוף פתאום באו צרות על צרות גולה אחרי גולה, וענין המהירות נרמז בפסוק זה "כי אבוד תאבדון מהר" כלומר צרות על גבי צרות מהר מאוד תכופות זו לזו, ע"כ תו"ד.

והנה היום הרי זה גם כן כך כמו שאנו רואים שמופיעים צרות אחרי צרות כל יום, כל מיני

צרות ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו, ויש כבר הרבה שנים צרות צרורות שונות ומשונות אבל לא שמים לב רק אלו שהם קרובים למי שח"ו ארע לו המקרה והצרה אבל שאר אנשים עדיין נמצאים בתרדמה, ואפילו שאי אפשר כבר להעלים עין מכל מה שקורה ואי אפשר שלא להתרגש ולהתעורר, אמנם כל א' שקוע בעניניו ובעסקיו ואין לו זמן להתבונן ולהשקיף על מה שקוראים לנו מן השמים.

ובודאי שכל המצב הזה הוא קריאה גדולה אלינו מן השמים להזהירנו שנחזור מדרכינו לשוב אל ד' כי אם לא נשוב עלול להופיע ח"ו גזירות נוראות וכמו שמראים לנו הסכנות שמרחפות עלינו מכל הבחינות שמחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה כי עלה מות בחלונינו, ח"ו וסכנת מחבלים ופצצות של טילים קשים ד"י ואסונות טבע וסכנת מלחמה עולמית, אשר לא היתה כמותם מעת בריאת העולם עד היום ד"י. **ומה** שאנו בתוך לבנו לא מפחדים כל כך הוא מפני שעולם כמנהגו נוהג, ואנו רגילים לסמוך ולבטוח תוך עומק לבנו (ואולי הרי זה מתחת הכתרינו) על כחינו ועוצם ידינו על כח הצבא וההגנה שיש להם כל מיני נשק משוכלל ושאר תכסיסי מלחמה שנמצאים אתם כביכול, אבל הרי זה מפני שאין אנו חיים בלבנו עם ד' ית' לכן טחו עינינו מראות ולבנו מהשכיל, אבל מן השמים רוצים לעורר אותנו לשוב ולחיות עם ד' ית' ולעזוב את כל בטחוננו בזרוע בשר, ולא כמו שרגילים היום להאמין שעם כל ההמצאות והשכלות הגיוניות נוכל לעזור לעצמינו מכל הקשיים (וכמו כן הוא אצלינו גם בחינוך ובשלום בית וכן בפרנסות) ובכל הענינים.

וידוע שגם לפני השואה היתה אותה תמונה ממש והיו צדיקים שצעקו והרעישו על זה מאוד, וגם החפץ חיים היה מעורר והיה צועק שיבוא גזירה נוראה ד' ישמרינו אם לא יחזרו בתשובה אבל לא שמו לב ולא התחשבו עם כל מה שהרעישו כי לא ראו שום דבר שקורה תיכף ומיד והיה עוד כמה שנים שהעולם כמנהגו נוהג, ולכן לא שמו לב.

והנה לכאורה יכול האדם לומר שאין עלי תביעה למה אין אני מתעורר מכל הקריאות שנשלחים לנו כי אני תפוס עם הצרות שלי, וכך גם כל א' וא' תפוס עם טרדות ודאגות שלו ולכן אין לנו לב פנוי וישוב הדעת לחשוב על תשובה ותקון המעשים שלנו ומכל שכן איך יכולים לשים לב להתבונן בשביל צער השכינה הרי אנו תפוסים כל כך עם הצרות שלנו.

אמנם החתם סופר אומר שאפילו כשיש אנחות וצער גדול לבני ישראל מצרותיהם הפרטיים עם כל זה מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה כי בני ישראל יש להם כח האהבה לד' נטוע בלבם (רק שצריכים לגלות אותו מכח

¹⁰ ומה שמדה זו שולט גם בבתי הצדיקים שבדור אע"פ שלא נמשכו לכל הקלקול, כפי שידוע הכלל כדאיתא בחז"ל שצדיקים נתפסים בעון הדור כי הם ערבים על הדור, ופאילו אלו שכן יוצאים ידי חובת דין ערבות בכל זאת מכיון שכל ישראל נידונים כאיש א' כידוע וכדמצינו בחז"ל כמה פעמים שאמרו ראוי זה שתשרה עליו שכינה אלא

שאינו דורו זכאי לכך, ועי' רמב"ן ריש פ' בחקתי שכתב שכל הברכות שבפ' יתיקיימו כשכל ישראל יהיו כתקונן וראויים לאלו הברכות, ע"ש.

לפועל¹⁷) ואחרי שנוערר את האהבה הזאת בפועל יתגלה שאנו יכולים לשכוח מהצער שלנו כי היינו מבינים שצער של האבא יותר גדול משלנו וקם ליה בדרבה מיניה, כי לפי טבע לבם של בני ישראל הרי באמת אהבה זו אשר לד' גדולה יותר בלבם מאהבת עצמם¹⁸ ולכן מה שמוטל עלינו הוא להתבונן במה שקורא ולהתעלם מצרותינו ולחשוב מחשבות הנפש ומצער השכינה.

ומכל שכן כשנתבונן שאנחנו גרמנו את כל הצער הזה לאבינו א"כ מה יש לנו לבכות על הצער שלנו, ונתאר לעצמינו אם היינו רואים ילד שיש לו צער וסבל ואותו הצער והסבל יש גם לאביו ומענישים את אביו בגללו והבן יבוא לאביו ויבקש את אביו שיעזור לו כי הוא בצער אז מה יאמר האדם הרואה את זאת איזה פנים יש לאותו בן שרואה מה שאביו סובל בשבילו והוא מבקש מאביו שיעזור לו להוציא אותו מהצער ולמה אתה לא דואג על צער אביך שאתה גרמת וזה דבר שאין הדעת סובלתו כלל, שהרי זה דברים כל כך פשוטים רק הלב שלנו סתום ואטום כל כך, זה נורא נוראות ד' ירחם עלינו ושלא נצטרך ח"ו להתעוררות של יד חזקה ח"ו אלא שיהיה מספיק איך שהוא כבר המצב לעורר אותנו.

ועכשיו בזמן שלנו שאנחנו כבר בזמן של בעתה אז יש דחיפה גדולה בשמים שרוצים להביא את הגאולה השלימה כי הגאולה השלימה עומדת אחר כתיבתנו וזה כמעט מתפרץ ולכן הצרות באות תכופות זה לזה כמבואר בכלי יקר, ואם ח"ו ימשיך כך המצב שלא נתן לב להתעורר, על זה כתוב (יחזקאל כ' ל"א) "אם לא (כלומר אם לא תתעוררו לחזור בתשובה אז) ביד חזקה בזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם" ואז אנחנו כבר נהיה מוכרחים לחזור בתשובה, אנו מקוים שלא נצטרך להגיע למצב כזה ח"ו.

והנה אנחנו מקוים שהתשעה באב הזה שעבר עלינו כבר היה התשעה באב האחרון לפי מה שגם על פי ההגיון והשכל הפשוט נראה מאוד מאוד קרוב שזה הת"ב האחרון כבר כי כל העולם כבר כמרקחה רותחת עם כל הגירוי של המלחמות, ואה"נ נכון שזה כבר כמה שנים שזה המצב אמנם עכשיו בימים האלו הרי זה התרבה ביותר והרי אנחנו יודעים ומאמינים שסוף כל סוף זה בודאי יגיע.

וכמו שאנחנו אומרים ב"ג העיקרים (בנוסח של אשכנזים) והוא מדברי הרמב"ם "ואע"פ

שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא" והיינו לומר שלא מתיאש לומר מכיון שכבר התאחר כל כך בודאי שלא יבוא היום אלא עדיין מחכה אליו בכל יום כמו מקודם ומתמיד, וכמו בכל משך הגלות שכל הכלל ישראל אנשים נשים וטף היו חיים עם השקפה וצפייה של חיכוי כל יום ויום כמו שמסתכלים מבעד לחלון לביאתו תיכף ומיד עוד באותו יום, ולכן איך יהודי שהוא שלם עם אמונתו וצפייתו להמשיח יכול להיות רגוע ולומר נו זה כבר כמה שנים ולא קורה שום דבר, הלא אנחנו יודעים ומאמינים שזה עומד להיות כל יום וכל רגע א"כ למה לא נחשוש כל רגע אולי זה עכשיו, כי הרגע הזה יגיע בהסח הדעת, וכמו שאמרנו חז"ל אין בן דוד בא אלא בהסח הדעת, וכמו כן יש להבין שמלחמת גוג ומגוג שהיא אתחלתא דגאולה (כמו שאמרנו חז"ל (...) וז"ל מלחמות אתחלתא דגאולה היא) לכן גם זה יבא בהסח הדעת בפתאומיות.

ויש להבין דברי חז"ל הללו איך יכול להיות הסח הדעת הלא אנו רואים מה שמתחולל בעולם וגם כל הצרות התכופות זה לזה והגמרא עצמו אומר סימן זה כשיהיו צרות תכופות זה לזה הרי זה הסימן שהגאולה מאוד קרובה, וא"כ איך אפשר להסיח דעת כשרואים את זה בחוש ואם כן מה הפירוש של הסח הדעת, אלא הענין הוא כנזכר וכמו שרואים בחוש כי אומרים הרי זה נמשך זמן ומתרגלים למצב ועל כן נכנס הרגשה בלב האדם שזה ימשך עוד הרבה זמן¹⁹ ולכן לא מתפעלים ולא מתרגשים כלל.

אבל באמת יש לשים לב שיהיה רגע אחת ש יתחולל מלחמת גוג ומגוג כי זה תחילת הגאולה וזה חייב להיות והכל יקרה בזמנו רק שרוצים לתת לנו עוד קצת זמן להתעורר ועל כן ממשיכים עוד הזמן ומעוררים אותנו עוד פעם ועוד פעם.

ואע"פ שיכול להיות עוד נצחונות להצבא לפני שתתמלא הסאה וכמו שהיה לפני החרבן שהיה להם להבריונים (שלא הקשיבו להחכמים שאמרו להכניע ולעשות שלום עם האויב והיה להם) כמה פעמים נצחונות גדולות נגד טיטוס הרשע עד שלבסוף הצליח טיטוס והם נפלו ונשברו כליל, וכמו כן יש לנו ללמד מזה לזמנינו היום לפי המקובל שסופו של דבר אחרי כל ההצלחות והנצחונות סוף כל סוף יפלו לגמרי (ויתקיים הפסוק (איכה ב' א') "השליך משמים ארץ" ועי' ברש"י שם שכתב וז"ל לאחר שהגביהם עד לשמים

השליכם לארץ בבת אחת ולא מעט מעט מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, עכ"ל) ותאבד ממשלת הערב רב לגמרי כמוזכר בזוהר הק', ולפי המקובל ולפי מה שנראה ממה שכתוב צריך להיות מלחמת עולם השלישית לפני מלחמת גוג ומגוג, אמנם לא ידוע אם יהיה מלחמת גוג ומגוג אחרי גמר מלחמת עולם השלישי והפסק קטן, או שזה יהיה כהמשך בסוף המלחמה, גם לא ידוע איך יהיה בדיוק המצב בארץ הקודש במלחמת העולמי השלישי אמנם מלחמת גוג ומגוג בודאי תהיה מכוונת על ארץ הקודש שירצו כולם לשלוט עליה.

ועל כל פנים במלחמה זו ולאחריה בגוג ומגוג יהיה נעשה הבריר אחרון בין הבוטחים על כח והשתדלות הטבע לבין אלא שישומו מבטחם רק בד' ית' לבדו שזה א' מתנאי הגאולה השלימה כמו שכתב הנביא (מיכה ה' ו') וְהָיָה שְׂאֵרֵי יַעֲקֹב בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים פְּטַל מֵאֵת ד'... אֲשֶׁר לֹא יִקְנֶה לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל לְבְנֵי אָדָם.

ויש לדעת שכל מה שממשיכים לעורר אותנו ולא מתעוררים הרי זה ח"ו מגדיל הקטרוג וגורם שיבא ח"ו יותר ביד חזקה, ועוד שבנתים נתוספים העונות והירידה גודלת והולכת יום ויום והרי זה גורם להחמיר על הדבר לכשיבא, נמצא מצד א' העכבה היא לטובה לתת עוד הזדמנות להתעורר ולשוב, אבל מצד השני כלו' למי שלא מתעורר אחרי משך כל כך הרבה זמן של אזהרות והתראות הרי זה מגדיל ח"ו עליו מאוד עונו וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (בתחלת הספר) שכל זמן שהאדם משהה עונו ולא חוזר בתשובה עליו הרי זה מגדיל עונו כל יום כי שהיית התשובה חמורה יותר מהעון עצמו, ע"ש.

ועל כן מי יודע כמה חמור יהיה עונשו ח"ו בבוא הזמן להפרע כמו שכתוב (דברים ל"ב ל"ה) "לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם כי קרוב יום אידם וחש עתידות למר" ופירש רש"י כשתתום זכות אבותם שהם סמוכים עליהם וחש עתידות למו כלומר יבא העתידות להם (כלו' העונש) חיש מהר, ובזה הוסיף לנו רש"י לגלות לנו עוד טעם למה מתארך זמן הפרענות מלבוא כי זה מטעם שזכות אבות עדיין מגין אבל יש לזה גבול וסוף ואז יגיע הפרענות ח"ו מהר באין מפלט ממנו ד"י, על כל פנים מה שעלינו לדעת הוא שאנחנו יכולים למנוע את העונשים הקשים הללו ע"י שאנחנו נזרז להתעורר למה שצריך בעוד מעוד לפני שיהיה מאוחר ח"ו.

יודע שאז הוא זמן האחרון שחותמין גזר דינו מה שאין כן לגבי לשוב יום א' לפני מיתתו מתחמק ואומר בלבו שיש לו עדיין זמן, אמנם כשנוגע לגבי דאגתו על עצם החיים זה דבר שרוצה מאוד ואכפת לו מאוד עליו (יותר ממה שעל חלק הרוחני) לכן ידאג על זה ויחוש אליו בכל רגע, ולכן יש לאדם לעשות חשבון עם נפשו על הדבר הזה כאשר רואה שאינו מתעורר לתשובה מכח המצב הנזכר שהרי זה מוכיח שלא כל כך אכפת לו חלק הרוחני כמו שאכפת לו חלק הגשמי ומזה לבד על האדם לעורר את לבו לקחת את עצמו לידיים ולתקן עצמו בעוד מועד טרם יהיה מאוחר ח"ו.

אמנם זה תלוי לפי רצונו של האדם כי המחשבה שעולה בלב האדם הרי זה תמיד כפי רצונו בעומק לבו, ולכן לגבי חייו הגשמיים של האדם שהוא רוצה שימשכו עוד הרי הוא ידאג לשמור על בריאותו ומפעם לפעם יבדוק אצל הרופא את מצב בריאותו, אמנם לגבי שישונו יום א' לפני מיתתו לא יחוש האדם כל כך, ויש להבין מהו החילוק בין זה לזה אלא התשובה לדבר זה היא כי לשוב מדרכיו אינו רוצה באמת בעומק לבו כי קשה עליו להתנהג לחיות יום ולילה עם עול מלכות שמים וכמו שקוראים את זה היום "לחץ", ועל כן רק כאשר אין להאדם דרך להתחמק מזה בלבו אז יעשה תשובה מכח ההכרח כמו ביום כיפור כי

¹⁷ וזה יוצא לאור בלב האדם ע"י שיתבונן תמיד בחסדיו ית' אתו תמיד וכן בהשקעת עבודה רצופה כמבואר בספרי מוסר שימנע מלהכניס בלבו שאר אהבות ותאות זרות וכו'.

¹⁸ ובזה הכח אנו מקיימים מצות ואהבת את ד' וגו' בכל נפשך ומכיון שהרי זה מבוקש מאתנו הרי זה מוכיח שהוא בידינו לקיימו, וזה מה שהוריש לנו אברהם אבינו, וזה מה שהבטיח ד' ית' לאברהם אבינו ע"ה אחרי העקידה במה שאמר לו "והרבה ארבה את זרעך" וגו' שברך אותו שיהיה ניכר על זרעו שהם כמותך שנטוע בלבם טבע שלך למסור נפשם באהבה כמו שעשית אתה.

¹⁹ ואע"פ שבשאר דבר של סכנה לא יחשוב האדם כך,

אוצר הזמנים

אחרי תשעה באב

הנה כבר נתבאר (בגליון פ' דברים) שהחייב להתאבל הוא גם במשך כל השנה אלא שבתשעה באב הוא יום המיועד כולו לאבילות החרבן והוא המקור למצוה זו ואז נשפע לנו הכח לקיים המצוה כראוי בכל ימי השנה, ועלינו לקבל את השפע הזאת מיום תשעה באב ועל ידי כן נוכל לקיים את המצוה הזאת בכל ימי השנה בהתעוררות הלב כראוי, ונמצא שאין הענין כמו שאפשר לחשוב (וישנם כאלו שחושבים כך) שאחרי שעבר תשעה באב נגמר האבילות על החרבן עד תשעה באב הבא (אם ח"ו עדיין לא יהיה הגאולה השלימה עד אז) אלא אדרבה אחרי תשעה באב מתחילים מחדש מצוה זו להתאבל על החרבן ולומר תקון חצות ביתר שאת עד ירחם ד' ויגאלנו גאולה השלימה בב"א.

והנה כלל ידוע הוא כפי המבואר בספה"ק שכל שפע רוחני והתעוררות שמופיע לאדם צריך שיעשה לה תיכף ומיד כלי להחזיק בה את השפע וההתעוררות כי אם לא יעשה לה כלי היא לא מחזיקה מעמד אצל האדם והיא עפה ממנו, ומקור ענין זה הוא דברי הרמב"ן הידועים על הפסוק (שה"ש ב' ז') אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, והכלי הוא איזה מעשה מצוה שיעשנה עם ההתעוררות החדש שקיבל מהשמים.

ועל כן אחרי כל מועד שיוורד לנו שפע רוחני עלינו לעשות תיכף ומיד בפניית המועד איזה מעשה מצוה ששייך להשפע שקבלנו ואז הרי זה יוכל להחזיק מעמד אצלנו בס"ד, ועל כן יש לשים לב תיכף ומיד אחרי תשעה באב לקיים מצות אבילות על החרבן בהתעוררות והתרגשות חדשה, ואז ישאר ההתעוררות למשך כל ימי השנה כנוצר.

ויש להוסיף עוד דבר חשוב שכמו שבכל מצוה צריך שיהיה בעיניך כחדשים כמו כן במצוה זו של אבילות החרבן אע"פ שהרי זה אבילות ישנה ולפי הטבע אמרו חז"ל שהרי זה פחות מורגש בעיני האדם ובלבו מאבילות חדשה, אמנם עבודת האדם להשתדל לעורר לבו להרגישה כמו אבילות חדשה וכמו שאמרו חז"ל (תענית ל:) על ר' יהודה בר אלעאי שבערב ט"ב בסעודה המפסקת היה נראה כמי שמתו מוטל לפניו.

וכבר הזכרנו שהעצה לאדם רגיל להתעורר שיהיה בעיניו כאבילות חדשה היא על פי מה שאמרו חז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"א) שבכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו הרי זה כאלו

נחרב בימיו, וביאור הענין הוא שכל זמן ידי תקון חצות ולימוד אחריה יתגלה לאדם שאנחנו עדיין בגלות הרי הגלות משפיע עלינו (ומושך אותנו לירידה יותר למטה ועל כן הרי החרבן נעשה באמת יותר עמוק ויותר חמור כל שנה ולכן כל שנה בתשעה באב נשפע לנו הרגשת האבילות על החרבן מחדש ביתר שאת ובהתחדשות יותר מכיון שבאמת יש התחדשות החרבן כל שנה, אמנם יש להבין ולראות במוחש שכהיום בזמנינו אלה ניכרת הירידה הזאת של נחרב בימיו ובולטת יותר מבכל הדורות ולא רק כל שנה אלא אפילו כל יום וכל עת וכל שעה ושעה ד"י עלינו ויעלנו מבור שאון ומטיט היון הזה, כ"ר.

וענין המצוה הזאת מתבטא אצלנו בב' ענינים (א) בשעה שאנו מתפללים ג"פ ביום על הגאולה שלימה בברכת ולירושלים עירך וכו' ובברכת את צמח דוד וכו' יש לנו לעורר יותר את הרגשת לבנו ולבקש יותר חזק וביותר עומק הלב, (ב) הוא לומר תקון חצות לקונן ולהתאבל על החרבן ועל גלות התורה והצדיקים ועל צער כל העולמות והצדיקים אשר בגן עדן ועל גאולת השכינה מגלותה ולהתגעגע ולבקש על הגאולה השלימה.

"קומי רני בלילה לראש אשמרות"

הנה יש טועים וחושבים שהמצוה להתאבל על החרבן וחייבה הוא דוקא לירא שמים מרבים ומוכיחים כך מלשון הש"ע (א"ח סי' א' ג') שכתוב שם "ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חרבן בית המקדש" שמשמע מזה שזה נאמר רק לירא שמים, אמנם אם הפירוש מי שהוא כבר ירא שמים מרבים אם כן מאן ספון ומאן חשוב שיאמר זכיתי לבי ואני הוא הירא שמים שעליו כוון הש"ע ואם כן מי הוא זה אשר יעיז לחשוב שהוא זה שראוי לעשות^כ ועל כן בעל כרחינו עלינו למשכונני נפשן ולפרש כוונת הש"ע כך שמי "שרוצה להיות ירא שמים" ראוי לו להיות מיצר ודואג על חרבן בית המקדש.

ויש לאדם לעשות חשבון על ב' דברים (א) כי מי הוא זה שאינו רוצה להיות נעשה ירא שמים, (ב) שיחשוב אדם מה הוא מרויח ע"י שיתאבל על החרבן (ואת זה הוא מפסיד ח"ו אם לא עושה כן) והוא מה דאיתא בגמ' (תענית ה.) כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ואם האדם רוצה להבטיח לעצמו שיזכה לראות בנחמת ירושלים והגאולה השלימה יש לו להזדרז לעשות כן בפרט היום שאנו כל כך קרובים אליה ויכול להופיע כל יום וכל רגע וחבל למי שלא הבטיח לעצמו מקודם שיזכה אליה.

ולפי המבואר בספרים הק' הרי אמירת תקון חצות היא מסוגלת מאוד לטהר את האדם מחטאיו וגם כתב באגרת הנועם אלימלך שעל

נחרב בימיו, וביאור הענין הוא שכל זמן ידי תקון חצות ולימוד אחריה יתגלה לאדם שאנחנו עדיין בגלות הרי הגלות משפיע עלינו (ומושך אותנו לירידה יותר למטה ועל כן הרי החרבן נעשה באמת יותר עמוק ויותר חמור כל שנה ולכן כל שנה בתשעה באב נשפע לנו הרגשת האבילות על החרבן מחדש ביתר שאת ובהתחדשות יותר מכיון שבאמת יש התחדשות החרבן כל שנה, אמנם יש להבין ולראות במוחש שכהיום בזמנינו אלה ניכרת הירידה הזאת של נחרב בימיו ובולטת יותר מבכל הדורות ולא רק כל שנה אלא אפילו כל יום וכל עת וכל שעה ושעה ד"י עלינו ויעלנו מבור שאון ומטיט היון הזה, כ"ר.

ויש להוסיף עוד דבר חשוב לפי הנ"ל (במאמר הקודם) שכל מה שמופיע ונשפע בתשעה באב הרי זה משפיע כך גם לכל ימי השנה לפי זה יש להבין שכמו כן לגבי מה שנזכר (בגליון דברים) בשם האמרי פנחס שבשעה שיושבים על הארץ בתשעה באב ומתאבלים על החרבן אז אנו קרובים מאוד להשכינה מכיון שהשכינה גם כן שוכנת אז כביכול ארצה ומתאבלת על החרבן, ומכיון שאנו נמצאים כל כך קרובים אליה הרי זה עת רצון שמה שנבקש אז נפעל, ולפי הנ"ל יש להבין שכמו כן שייך ענין זה גם בכל השנה שבשעה שיושבים לארץ ואומרים תקון חצות ומתאבלים על החרבן בזמן שגם השכינה מתאבלת אז על החרבן הרי אנחנו גם אז נמצאים קרוב מאוד להשכינה והרי זה אז גם כן עוברנו עת רצון לפעול מה שנבקש אז.

ויש לדעת שכך ראה ראינו בכל הדורות עד התקופה הזאת החלשה שהיה נהוג אפילו אצל פשוטי העם ממש כל מי שהיה בו קצת זיק של ירא שמים ולא היה אדם גס ממש היו אומרים תקון חצות.

וכדאי להזכיר סיפור מצדיק א' שהיה חולה כל ימיו והיה לו הרבה יסורי הגוף ונפטר בקצור ימים ואמר על עצמו קצת זמן לפני פטירתו שהוא היה בגלגול הקודם תלמיד חכם גדול והיה עוסק בתורה יום ולילה ולא היה לו שום חטא ופגם רק דבר א' שלא היה מצפה לישועה (להגאולה השלימה) והסיבה לזה היה כי היה לו כל כך סיפוק ושמחה מלימודו שלא הרגיש שחסר לו משהו, ועבור זה ירד עוד פעם בגלגול בצורה זו, ואמר שבגלגול זה הרי הוא מתפלל תמיד יום ולילה על הגאולה השלימה ובזה הוא מתקן את עצמו, והסיפור הזה הוא מבהיל הרעיון כמה הוא ההקפדה בשמים על ענין זה וכמה מחמירים בעונשו אפילו למי שעוסק בתורה יום ולילה ונקי מכל חטא ועל כן יש לשים לב מאוד להתעורר לענין זה שלא יהיה זה לנו לפוקה ח"ו, למנוע הזכות קיום בהגאולה השלימה.

על כן לפי האמור הזמן לתפוס הענין הזה הוא תיכף ומיד אחרי תשעה באב שקבלנו השפע הזה כנוצר ובכדי שיתקיים בנו יש להזדרז תיכף ומיד לעשותה ועל ידי כן יהיה לנו

² וזה מה שנאמר על סעודת מלוה מלכה שעושים במוצאי שבת קודש כדי שעל ידה ישאר לנו מקדושת השבת לימי חול (ולסעודות החול) כמו שנדפס בהרבה סדורים במה שאומרים לפני סעודת מלוה מלכה. ³ ומי שכן מרגיש שהוא בגדר ירא שמים בודאי הרי זה מעורר ספק גדול אם זה באמת כך, וע"י מה שכתב בנו"א צדיק, ע"כ דה"ק.

² וזה מה שנאמר על סעודת מלוה מלכה שעושים במוצאי שבת קודש כדי שעל ידה ישאר לנו מקדושת השבת לימי חול (ולסעודות החול) כמו שנדפס בהרבה סדורים במה שאומרים לפני סעודת מלוה מלכה. ³ ומי שכן מרגיש שהוא בגדר ירא שמים בודאי הרי זה מעורר ספק גדול אם זה באמת כך, וע"י מה שכתב בנו"א צדיק, ע"כ דה"ק.

² וזה מה שנאמר על סעודת מלוה מלכה שעושים במוצאי שבת קודש כדי שעל ידה ישאר לנו מקדושת השבת לימי חול (ולסעודות החול) כמו שנדפס בהרבה סדורים במה שאומרים לפני סעודת מלוה מלכה. ³ ומי שכן מרגיש שהוא בגדר ירא שמים בודאי הרי זה מעורר ספק גדול אם זה באמת כך, וע"י מה שכתב בנו"א צדיק, ע"כ דה"ק.

כלי להחזיק את השפע הרוחני הזה שנשפע בתשעה באב ומי שיעשה כך הוא יוכל לקיימה במשך ימי השנה עד שיתקיים "ובא לציון גואל" ואז גם הוא בא יבא ברנה לקבל פני משיח צדקינו, וי"ר שיראו עינינו וישמח לבנו בעגלא ובזמ"ק בר"ר וחסדים ב"ב אכ"ר.

"נחמו נחמו עמי"

בפסוקים שבהפטרה "נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם וגו' כי לקחה מיד ד' כפלים בכל חטאתיה" ישנם כמה דיוקים (א) במה שכתוב "נחמו" ולא כתוב "תנחמו" משמעותו שד' ית' מצוה לאחרים שינחמו את העם, ופירש רש"י (וכן בתרגום יונתן) שד' ית' מצוה להנביאים שינחמו את העם ויש לתמוה למה לא ינחמם הקב"ה בעצמו, (ב) מהו הלשון כי "לקחה" מיד ד' וכי בעצמם לקחו העונשים, והיה לו לומר קבלה או לקחה, (ג) מה הכונה "בכפלים" הלא אין הקב"ה מעניש יותר מהמגיע אלא אדרבה פחות מהמגיע, ועי' פירש רש"י שעמד בזה ותיורצו עדיין צריך ביאור.

ואפשר ליישב בס"ד על פי משל למלמד שנתן סטירה לב' ילדים אחד מהם בכה כמה דקות ואחרי זה נרגע ושכח מזה, והשני הולך ובוכה כל היום ואי אפשר לו להרגע מזה, והנה אחד רואה את הילד השני מצטער כל היום ופונה למלמד ואומר לו למה הענשת את הילד בעונש גדול כזה שיצטער יום שלם הלא זה הרבה יותר ממה שמגיע לו על חטאו והנני חושב שמגיע לו פיוס שתפייס אותו ותרגיעו, וענה לו המלמד הלא תראה שהענשתי את ב' הילדים יחד והרי הראשון לא הצטער יותר מחמש דקות וזה מה שהיה כונתי להעניש גם את השני אלא שהוא מחמת קשי ערפו אינו רוצה לשכח מזה ולקוח את זה בקושי כזה ועושה מזה עסק פי כמה ממה שהענשתי אותו על כן אין עלי לפייסו ולהרגיעו אלא הוא בעצמו יפייס וירגיע את עצמו ויתקן את מדותיו.

והנמשל מובן מאליו שכשמענישים אותנו בעונש שהוא קטן על פי האמת דהיינו באיזה הפסד ממון וכדו' שהיה רכושו עשר מיליאן והפסיד מיליאן אחד או שנים וזה יכפר לו על חטאו אם יצדיק עליו את הדין ויקבלנו באהבה כמו שאמרו חז"ל (ברכות ה.) שיסורים מכפרים רק כשמקבלים אותם מדעת ורצון, אבל מכיון שאין להאדם שכל הרי הוא עושה מזה עסק גדול ואוכל את בשרו ומצטער על זה ימים ושנים ואינו רוצה לשכח מזה.

וכמו כן בשאר עניני יסורים גשמיים וגופניים שסך הכל הרי כל זה ממה ששייך לעולם הזה העובר כחלום יעוף ועל ידי היסורים האלו ישאר האדם נקי ופטור מדינה של גהנום ויהיה מאושר בגן עדן בעולם הנצחי וקיים, ואם היה לאדם שכל יקבלה באהבה ויהיה שמח ביסורים על שמנקים ומטהרים אותו מעונותיו ויהיה

חלקו שלם בעולם הבא, על ידי כן לא ימרר את כל חייו אלא ישכח מכל העבר וימשיך לחיות מאושר גם בעולם הזה ולהמשיך לעבוד את ד' בשמחה וטוב לבב.

מזה שאין כן המצטער והמתמרמר תמיד על העבר על החלום המר שעבר עליו ונעשה מדוכא ונופל ברוחו ועל ידי כן הרי הוא מרפה ידיו גם מעבודתו את ד' בשמחה ועושה מזה העונש הקטן עונש גדול יותר פי כמה וכמה כי גורם לעצמו על ידי זה גם הפסד מהעולם הבא (על ידי שמתרשל ידיו מעבודתו ית' כראוי כנזכר), ולכן אמר ד' ית' שהנביא יאמר לבני ישראל שעליהם לנחם ולהרגיע את לבם בעצמם מכיון שהם לקחו לעצמם כפלים ויותר ממה שהענשתי אותם ובזה יתבאר כל הדיוקים כפ"פ בס"ד.

ומזה מוסר השכל שיש לדעת שרוב סבל האדם וצערו בעולם הזה שכל ימיו כעס ומכאובים הוא בדרך כלל מדברים שאין בהם ממש תוהו ובוהו ודמיונות שוא שהאדם לוקח בעצמו את רוב סבלו וכואב ומצער עצמו עליהם בחנם ולפעמים האדם בוכה על דבר שלא היה צריך לכאוב לו כלל אלא הוא בעצמו לפי דעתו גורם לעצמו שיכאב לו כגון מי שהיה עשיר גדול שהיה לו מאה מליון וקרה לו הפסד עשר מליון והוא מילל ומדבר מהפסדו יום וליל ולא יתן מרגוע לנפשו.

ועוד יש לפעמים מי שמנסה להתעשר ולפעמים נראה לו כאלו הרי הוא מתקרב לחלומו ואיחולו וברגע אחרון נפל כל העסק (שחשב להרויח על ידו) בפח, והרי הוא מצטער ומתאבל על חלומו היפה שהתבטל, וכל הדברים האלה הם נראים ומורגשים כיסורים. **אמנם** כל זה בנוי על דמיונו השוא שדימה לעצמו והחליט בדעתו שהוא רוצה להיות עשיר גדול, ועל יסורים כאלו יש לומר לא די שאינם מכפרים אלא אולי עוד ענוש יענש על זה כי ציער עצמו בחנם על זה כמו שמצינו בגמ' (תענית י"א.) שמי שמצער עצמו בחנם נקרא חוטא וצריך כפרה על זה ע"ש.

ועל כן בכגון כל דא אומרים לו תנחם עצמך טרם יום הדין הגדול והנורא שאז תהיה הבושה על דברים כאלה נורא ואיום כי אז יהיה כבר העולם האמת ויתבטל השקר ולא יהיה לו מקום בעיני שום אדם ועל כן אם יהיה עליו כתם זה יהיה לו מזה בושה גדולה מאוד, וכמו שיתפש אדם מבוגר משחק עם משחקים של ילד קטן ועל כן יש לו לאדם לשים ללבו לבטל מעצמו ולהוציא מלבו דבר של שטות כזה להצטער על דברים כאלה שיתבייש בהם לעתיד לבא ולאחר ק"ך שנה, ויבין את אשר לפניו ומי אמר בכלל שהוא חייב להיות עשיר גדול כזה בפרט בעולם הזה שהוא כפרוזדור ועולם עובר כחלום יעוף עד שיגיע לק"ך שנה,

ואפילו אם היה לו פעם העשירות והפסידו יחשוב מי אמר שהגיע לו דבר כזה אלא שקבל מתנה כפקדון על זמן עד עתה והיה לו מזה שמחה לזמן מסוים ועכשיו בא הבעל הבית והחליט שכבר לא יהיה מופקד אצלו אז איזה תלונה וכאב שייך שיהיה לו על זה, אדרבה צריך שיתבייש מהבעל הבית על שהיה נדמה לו שזה כשלו ורצה להחזיקו לעולם, ואם היה האדם חי תמיד עם בטחון בד' תמיד ומאמין בהשגחתו עליו ושהכל לטובתו היה חוסך מעצמו רוב רובם של מכאוביו והיה אשריו וטוב לו בזה ובבא.

עוד יש לומר לתרץ הדיוק שלקחו כפלים שעל זה אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני, ירמיהו ל') "נחמו בכפלים כי לקחה כפלים" ע"כ, ויש לפרש בדרך זה שכשאדם מקבל עונש מן השמים יש בן אדם שמקבלו באהבה כנ"ל ועל ידי כן מרויח כפרת עונותיו אבל ישנו בן אדם שחושך מזה הרי הוא מתבונן על מה רוצים ממנו מן השמים לעוררו ולקוח מזה מוסר להשתפר ולהוסיף לעבודתו את ד' ועל ידי כן (חוץ ממה שמרויח כפרת עונות) הרי הוא גם מתעלה ומתקרב יותר להקב"ה לאדם כזה הרי הוא לוקח מהיסורים ריווח כפלים ועל כן מקבל נחמה בכפלים כמו שדרשו חז"ל.

ובדרך זה יש לפרש בעוד אופן דומה לתרץ הקושיא על הלשון "לקחה בכפלים", דהנה בדרך כלל כשאדם מקבל עונש מהשופט או מהמלך על פשע שעשה הרי הוא כואב על העונש שקבל ולא יותר, אמנם החכם מוסיף ומצטער בעיקר (ויותר ממה שמצטער על יסוריו הגשמיים) על הפשע (שהוא מבין מתוך הצרה) שהוא עשה, והנה כאשר רואה המלך איך שהוא מתחרט ומצטער על חטאתו הרי הוא מוצא חן בעיניו ועל ידי כן מיקל על ענשו ומוריד לו מסכום השנים שהיה עומד להיות בבית סוהר וכדו'.

ובזה יש לפרש בפסוק לקחה כפלים הרמז לאלה שבמקום לבכות רק על סבלם מהגלות הם גם בוכים ומצטערים על חטאם שגרם את הגלות, או כלך לדרך זו שבוכים גם על חרבן ירושלים והעדר הקדושה והשראת השכינה, ואלו יקבלו נחמה גם בתוך הגלות עצמו שיסבלו פחות מהשאר, ונמצא שהם מקבלים נחמה בכפלים נחמה א' בתוך הגלות ונחמה שניה בזמן הגאולה בב"א.

מחוסר מקום לא נכנס אוצר החינוך ואתכם הסליחה

היות ויש ביקוש הרבה יותר ממה שאנחנו מצליחים לחלק מחוסר כסף לכן מי שיועד ערך הדברים ותועלתם להקראותם ורוצה להיות ממוזכי הריבים שאין ערוך לשכרם ויכול לחלק בעיר שלו או באזור שלו ולעורר אחרים לזה יפנה לטל 052-7611-632 ושכרו כפול מן השמים